

BARTÓK IMRE

Getshemane

Lassan tipegünk a berlini utcákon, egymás mellett, vagy talán egyedül, igen, ha jobban meg-gondolom, egyedül érkezem, és csak a bejárat előtt találkozunk. Felsegítem rá a kabátot, amit a karjában tart, noha esik a hó. Eltelik néhány perc, megülnek a kristályok a vállán, aztán fel-megyünk azon a néhány lépcsőfokon. Ahogy belépünk, lesegítem róla a kabátot, érzem, hogy át-nedvesedett a szőrme. Jegy kellene az állandó tárlatra, nincsen, de szerencsénkre éppen most zajlik az időszakos kiállítás nyilvános protokolleseménye. Egy nő beszél néhány öltönynek, ki-ki helyezkedik, ki-ki nyugalomban. A tér perisztaltikája: egymásba kapcsolódó lépcsők, liftek, hágók, szirtek, alagutak, kiszögellések, fekete füstölők, vízmosások, simára csiszolt falak, a vályúk dübörgése, az őszállapotokat rögzítő totemek, a randevú hideg, megfáradt izgalma – már nem szeretem, az ajkamat elhagyó mondatok félúton vannak a fanyar és konok, téli hideg technikája és a nyílt, támadó beszédaktusok rosszindulata között, arra kés-zülök, hogy elmondom. (Mindent elmondok? De mi ez a kiállítás?) Elmondom, de nincs mit elmondani. Inkább ütnék. *Punch a Monet.*

A németek odáig vannak az expresszionizmustól, a hetvenes évektől kezdődő Aufarbeitung-projekt előképévé stilizálják. A preventív büntudat jegyében minden arc csúf, minden tér zárt és fenyegető. A Potsdamer Platz: egymásba dobozolt geometriai koporsók az ízlés peremvidékén. Az utcák elnyújtott cellák, a tornyok függőleges kalodák. Az ablakok rések az ujjaknak, a parkolókbán széklet gyűlik – még az elzárás is módszeresen gigantomán. Űde vadludak lebegnek át az égen, a fák közül felszálló vékony füstcsíkból arra következtetni, hogy már eldörrent a vadászlövés – 1921, a festő ismeretlen (avagy kihagyásos emlékezetem nem őrizte meg a nevét).

Hallom az ezüstpoharak koccanását. A szomszédban megkezdődött az öltönyösök ünnepe. Kedd van, hét óra, odakint ráfagy a hócsutak a kocsik visszapillantójára, további látogatók érkeznek.

A nő, akinek kabátját oly előzékenyen bevitem a ruhatárba, didereg. Egy festményt mustrál, mögé lopakodok, megérintem a lapockái között. Összerezdül. Most volna fontos el-dönteni, hogyan tovább, de én tétovázom, visszahúzom a kezem, együtt bámuljuk a képet. *Bábjáték*, 1919, csontos ujjakról lógnak alá a csöppnyi demizsont formázó alakok, rajtuk hoz-záálló köténnyel.

Elsiet, nem nézek utána. Akik az imént még a másik teremben koccintottak (megannyi csengettyű, csöpp gyászharang), most elárasztják az állandó tárlat helyiségeit, le-föl járkál-nak a lépcsőkön, kilógatják a bajszukat az ablakon, leszánkáznak a tűzvédelmi csúszdán, ki-nyitják, noha felesleges, az esernyőiket. Úgy vizslatják a képeket, mintha idegen partokról le-selkednének. A nő visszalebeg mellém, megjegyzést tesz az egyikükre, aki megtapogatta üle-pét. Szeretnék valami vigasztalót mondani, de tudom, ha kinyitom a szám, csak pufajkaboga-
rak hullnának ki belőle.

A megnyitónak vége, még néhány perc, lehet nézelődni, utána zárnak. Beszélünk kéne.

Egy forduló, egy benyíló, kicsiny kamra (a szellőző ismerős, ciklikus zümmögése itt is megteremti a vásznak komfortérzetét), egy újabb folyosó, a végén újabb festmény.

Rögtön tudom, hogy ezért jöttem ide. Nem ezért jöttem ide, de ezért vagyok itt.

Krisztus a kereszten, csakhogy a kereszt valamelyik bútor deszkáinak sokszöge, és Krisztus sem az, akinek mondják, csecsemő inkább, kihízott, csúcsos has, elzöldült garat, riadt pupilla, tömpe kézhez hosszú, túlon túl hosszú ujjak, köztük orvosi szike. Az egész háttér leginkább egy elhanyagolt konyhára emlékeztet, a kutya hetek óta nem nyúlt a tálban sístergő ételméhez, a hűtő lerobbant, a felmelegedett húsokból rovarok kecmeregnek elő. Valahol további testeknek is kell lenniük, de őket nem látjuk: egyedül Krisztus Urunk, a Megalázott Csecsemő vonaglik partvisán, és ül tort egyúttal a züllött középosztály Golgotája felett.

Csodás, nem igaz?, kérdezi egy öltönyös. Most vettük meg.

Kissé ellököm, nem nagyon, csak annyira, hogy tudja, mik az erőviszonyok. Nekicsapódik a falnak, jó a szigetelés, puha, nem üti meg magát. Még egyszer visszanéz a festményre, az ő jogos tulajdonára, és elmegy.

Getshemane, 1922.

A gyerek megmozdul. Még járni sem tud, egyéves lehet, a csúcsos has, a kifejezéstelen, üresen villogó tekintet (egy meghibásodott jelzőlámpa), a tömpe orr ritmus nélküli szipákolása, az arc duzzadt lebernyegei, a növekvő-hulló fogsor, a fül rongypapírja mind arra utalnak, hogy még járni sem tud, egyéves lehet, egy esztendő, a keze gyöngye és reszketeg, nem is bírna el semmit, ami nehezebb ennél a szikénél. Most vér spriccel a festményre, nem tudni, honnan és miből. A gyerek láthatatlan sínpáron mozog, egyenes, kusza vonalakban halad a festmény konyhájában (az áruháza és a tettetés helyszíne), és kiontja a láthatatlan többiek vérért, azokért, akik a kép peremére szorultak, akik a keretbe fogódnak. A vér spriccel, csorog, összegyűl. A maszatos ablak mögött varjak gyülekeznek, kopácsolást hallok: ismét felállítják a bitót. Rövid volt a bosszú ideje, a büntetés, a megfeszítés megtörténik újra és újra. A házudvar (az igazság és a leleplezés helyszíne) készen áll a kis martalóc fogadására. De mielőtt még kitoloncolnák a kicsit, mielőtt rúgkapálni kezdene, vinnyogna a praetoriánusok durva kezeinek szorításában, mielőtt lehámozná a bőrt a sarkáról, ahogy rúgkapál és súrlódik a betonon, még egyszer, egy rövid pillanatra, visszatér a kép közepére, és integet. Nem tud járni, sínpáron közlekedik, valami idegen erő felemeli a mosogatóhoz, hogy mosogasson, rendet tegyen a konyhában, és ő engedelmesen felmos, söpröget, alszik a kövön, ha nem látják, kinyújtózik. A teste zöld és duzzadt. Hogyan élhet túl ilyesmit, ennyi megpróbáltatást egy ilyen kis dinoszaurusz? Mint a megavasodott marcipán, arra vár, hogy leharapják a fejét, de előtte még egyszer megáll középen, csöpp szikével a kezében, rám néz, bólogat, *Getshemane, 1922.* Szeretnél már valakit, meghalnál a bűneikért, stb. A kis gézengúz katekizmusától visszhangzik nemcsak a festmény, de az egész kamra, a folyosó mögöttem, a múzeum gyilokjárói, termei, mosdói mind.

Megfordulok, a kijáratot keresem.

A ruhatár felől ismerős hang szól. Ugyanaz a nő, akivel beszélnem kell, de ő nem akar beszélni, csak azt akarja, adjam rá a kabátot, azt mondja, segítsék már. Ráadom. Kimegyünk, majd nem megcsúszom a havon. Átkozódom. Odalent valakit kivonszolnak.

A buszmegállóban vagyunk. Milyen volt, hát milyen lett volna, nehéz ilyenkor mit mondani. Azt mondja, azért vagyok ilyen szótlan, mert szeretem őt. Ezért nem beszélek, mert szeretem őt és a művészetet. A képeket. Szerinte ettől mindig elnémulok.

Miután meggyőződök róla, hogy sehol senki, ütök. Az első ütés ereje a meglepetés, néhány másodperc görnyedt mozdulatlanság. Lehajol, mintha elvesztett volna valamit, egy pillanatig várom, hogy megkérjen, segítsék, segítsen valaki, valami megtámadta. A bordái közé térdelek, a bokrok felé taszítom. A földön fekszik, néma. A hó lassan, türelmesen áztatja át újra a kabátját. Megfogom a kezét, már nincs teljesen magánál, mert úgy kapaszkodik belém, mintha azt hinné, hogy valóban segíteni fogok. Magammal húzom a bokrok mélyére, a sötétbe, a homályba. Megütöm még egyszer, belerúgok, érzem, ahogy a cipő orra mélyre talál a bordák között.

Másnap utánanézek, milyen megnyitót tartottak a múzeumban. Madárábrázolások, a múzeum időszakos kiállítása madarakat mutatott be, madarakat, akik a hóban tipegnek, benne élnek, repkednek. A hó ilyenkor megolvad a szárnyaikon, máskor ráfagy, de ettől nem zuhannak le, noha befolyásolja a röptük ívét.

SZOTYORY LÁSZLÓ: A NEMZETI MÚZEUM (2.) (2011)